

Ministeriele stukken

Dr J. Hoek schrijft in zijn Kerkblad:

Tot mijn spijt moet ik nog even terugkomen op het reeds eerder in ons Kerkblad ter sprake gekomen verwijt van prof. K. Schilder, als zou ik de vertrouwelijkheid van ministeriële stukken inzake den naam van onze kerken en van die, onderhoudende art. 31 K.O., geschonden hebben.

In ons nummer van 4 Juni j.l. toonde ik aan, dat van zulk een schending geen sprake is geweest. Dit gaf immers van genoemde stukken inzage, nadat ik mij er van vergewist had, dat de betrokken minister daartegen geen bezwaar maakte.

Prof. Schilder heeft hierop gereageerd in de Reformatie van 10 Juni j.l. en schrijft daarin, dat ik bevestigde, wat hij gekonstateerd had. Dat is, wat de feiten betreft, grotendeels juist. Maar dat is niet ter zake. Want prof. Schilder verzwijgt het puntje, waar het op aan kwam, n.l. dat er geen schending van de vertrouwelijkheid plaats had gevonden. Ik vind dat niet aardig van hem!

Aangaande de feiten heb ik alleen nog op te merken, dat de bewering van prof. Schilder, dat dr. Donner inzage gevraagd heeft „van wat tussen den huidige minister en onze“ — dat zijn dus de kerken art. 31 — „kerken nog in bespreking is“, niet met de waarheid in overeenstemming is. De minister heeft eigener beweging aan onze deputaten voor de korrespondentie met de Hoge Overheid afschrift gezonden van zijn schrijven d.d. 14 Okt. 1948 aan de heren Deddens, Van Dijk, Hummel en Schilder.

Tenslotte antwoordt prof. Schilder op mijn bezwaar tegen het gebruik van den term „synodokratische kerken“. Hij gelooft niet, dat het onbeleefd is iemand anders te noemen dan hij zelf wil. Nu, ik geloof dat wel en zou het onbeleefd vinden, als wij de vrijgemaakte kerken independentistische kerken of kerken niet-onderhoudende art. 31 gingen noemen. Zo willen zij niet heten en daarom moeten wij zulk een naam ook niet gebruiken.

En als prof. Schilder vraagt, waarom wij zijn kerken niet noemen „de Gereform. Kerken in Nederland“, dan zeg ik: de beleefdheid eist niet, dat, als iemand mijn naam mij ontleent en zich dien zelf toewijst, ik daarin bewilligen moet en hem met den naam moet betitelen, waaronder ik zelf bekend sta en bekend wil staan.

Met dit welinge, dat m.l. toch ook genoeg is, wil ik volstaan, daar debatjes als het onderhavige niet te lang moeten duren. Vooral niet, als de zaak duidelijk is.

J. H.

We hebben onverkort opgenomen wat dr. Hoek te zeggen heeft. Volgende week een klein woordje ten besluite, hopen we.

K. S.

Cursus Hebraicus

Evenals in 1949 zal er D.V. in 1950 te Zwolle een cursus in de Hebreeuwse taal worden gehouden ten behoeve van aankomende theol. studenten (en voor hen, die b.v. voor een examen willen repeteeren).

Reeds jaren bleek n.l. allerwegen de elementaire kennis van het Hebreeuwsch, die noodig is voor het volgen van de colleges in die taal en in de exegese O.T., vrijwel algemeen nihil te zijn.

Deze cursus bedoelt een praktische (her)scholing in het leeren en toepassen van de Hebr. Grammatica. Het vorig jaar zijn hiermede goede ervaringen opgedaan. Reeds nu is gebleken, dat het volgen van deze cursus en de studenten en den Hoogleraar veel moeite en tijd deed winnen.

De cursus zal ongeveer vijf weken duren, en wel van D.V. 23 Augustus tot eind September, zoodat men juist klaar komt voor het begin van de colleges.

Getracht zal worden (voor zoover noodig) wederom vrij (of goedkoop) logies voor de deelnemers bij leden der gemeente te vinden.

Benodigd is als leerboek: Dr. Nat. — Dr. Koopmans: Hebr. Grammatica en Oefeningen (laatste druk). Men schaffe zich dat zoo spoedig mogelijk aan en oefene alvast de letters!

Alle nadere inlichtingen verstrekt de leider van den cursus.

T. J. A. DELHAAS,
Bloemendalstr. 6,
Zwolle.
litt. hum. doct.
theol. cand.

P.S. Andere bladen worden vriendelijk verzocht deze aankondiging over te nemen.

Van harte wekt ondergeteekende, onder verwijzing naar bovenstaande mededeeling omtrent den Cursus Hebraicus, allen die voornemens zijn om in September zich aan de Hoogeschool te laten inschrijven op, om deze cursus te volgen. Dit jaar heb ik op de hebreeuwsche colleges kunnen constateren, dat deze training den studenten zeer ten goede is gekomen. Ze bleken in staat te zijn om direct bij den aanvang die colleges te volgen, en toonden ook de grammatica veel beter te beheerschen dan dat in vroegere jaren telkens het geval bleek.

Prof. B. HOLWERDA.

* * * Ons studentencorps

Toen in de uitwerplingsdagen in een wettige corpsvergadering van onze studenten door de overgrote meerderheid besloten werd het onderwijs van de nergens vandaan geloopen docenten Greijdanus, Dam en Schilder te blijven volgen en een klein aantal de vergadering verlaten had, bleef natuurlijk het corps zichzelf: het behield zijn naam, het zong zijn lied, het droeg zijn vaandel, en het was trouw aan Greijdanus, aan de nagedachtenis van den door de Duitschers vlak vóór de bevrijding gedooden

dr. R. J. Dam, die eveneens de Kamper kerk en dus zijn broeders Greijdanus en Schilder was trouw gebleven en het vond, dat een hoogleraar die niet beloofde niets te leeren wat niet ten vólle, dus tot op een „gekloofden haar“, zou afwijken van 1905/12, daarom evenmin moest worden uitgestooten als de tegenwoordige functionarissen van het instituut-Oudestraat, die het evenmin beloven, doch zich publiek permitteeren, dien gekloofden haar wel cadeau te doen aan zichzelf.

Daarna hebben de synodocratische studenten verlangd, via de rechtbank, dat aan onze studenten zou verboden worden den naam van het corps te voeren, het vaandel te dragen, en zoo voort.

Hun bewering werd gesteund met de opmerking, dat er stond (in de „lex“, d.w.z. de corpswet), dat het corps een corps was van studenten aan de Theol. Hoogeschool van de Gereformeerde Kerken. Zij meenden dat de zaak hiermee uitgemaakt was: „de Gereformeerde Kerken“, dat waren diegenen, die Greijdanus enz. als ambtsdrager niet konden verdragen.

Een beetje vreemd was die redeneering in hun mond wel. De synodocratische groep heeft het n.l. een keer noodig gevonden, mij een briefje te schrijven met de mededeeling, dat ik vroeger — ik citeer natuurlijk HEEL losjes — toch wel een aardige man geweest was, en dat men daarom besloten had mij als eereid van het corps te handhaven. Ik heb aan deze heeren geantwoord, dat ik van hun groep nooit lid geweest was, en dat ze dus niets te „handhaven“ hadden. Ben ik wel ingelicht, dan heeft dit antwoord niet de reputatie van overmatige zoetsappigheid onder hen verworven. Maar dat hindert niet. Hoofdzak is, dat ze na de vrijmaking iemand, die kerkelijk daar behoorde waar Greijdanus en Dam hadden behoord, een vrijgemaakte dus, na 1944 als (eere)lid van hun vereniging meenden te kunnen erkennen, al zette hij geen voet meer in hun gebouw.

Nu heeft tot twee maal toe de rechtbank beslist, dat onze studenten het oude corps gebleven waren.

Een derde maal evenwel heeft heden een Hof (Arnhem) beslist, dat het anders moest (Dinsdag).

Wij zullen thans niet ingaan op de argumenten. We hebben tot nu toe alleen maar een paar vage mededeelingen kunnen krijgen en hebben nog geen stuk gezien.

Het Arnhemsche Hof heeft meer dan eens uitgesproken, dat bepaalde plaatselijke vrijgemaakte kerken de oude Gereformeerde Kerk ter plaatse gebleven waren. De nieuwe beslissing zal dus wel min of meer de idee lancereen, dat, al zijn bij ons bepaalde kerken de voormalige plaatselijke gereformeerde kerk, daarmee nog niet bewezen is, dat bij ons het oude kerkverband is.

Wij zien dit anders: een verband is aangegaan op voorwaarden, en wie zich aan de voorwaarden houden, zetten het verband op den ouden voet voort, al volgen er ook velen degenen, die de verbandcondities hebben geschonden.

Thans vragen we ons af:

Stel eens, dat iemand denkt te kunnen bewijzen, dat wij NIET het oude verband zijn, meent hij dan, daarmee meteen bewezen te hebben, dat „de anderen“ wel het oude verband zijn?

Wij gelooven niet, dat wie zoo iets meent, van de bewijsvoering evenveel werk maakt als b.v. Aristoteles zou verlangen.

Later meer, hopen we.

Intusschen: blijft aan onze studenten denken. En, neemt maar eens wat geld mee voor het corps ter gelegenheid van den Hoogeschooldag. Wil men nu reeds wat geld zenden voor het corps, dat kan op mijn girorekening 127278; verantwoording volgt dan wekelijks in „De Reformatie“. Natuurlijk zijn er hoge kosten. Op het strookje melden: proceskosten Studentencorps.

K. S.

* * * Zuinig op het woord „Genade“

In de debatten „rondom“ de „gemeene-gratie-kwestie“ komt onherroepelijk de vraag naar voren: of het krea-tuurlijk existereen (na den val) in zichzelf een zaak is van „genade“.

Men voelt de beteekenis van de vraag: indien het antwoord „ja“ zou moeten luiden, dan ware het leer-begrip van een „na den val gebleven en geconservéerd bestaan“ als „algemeene genade“, of „gemeene gratie“, althans voor een niet onbelangrijk deel weer uit zijn wankel posities bevrijd en ondersteund.

Het was, en dat is leerzaam, de bij de kerk niet in hoog aanzien staande Pelagius, die eens de stelling opwierp, dat „alles“ genade was, ook de krea-tuurlijke gave, de krea-tuurlijke existentie.

Augustinus vertelt ons daarvan. In zijn brieven. En elders.

Het ging hierom: Pelagius loochende den diepen ernst der zonde; hij sleep van de zonde de fijne puntjes af. Toen zeiden de orthodoxen in de kerk tot hem: dan slijpt ge ook van de genade de fijne puntjes af: wie de zonde minder serieus opneemt, dan ze is, die maakt ook de genade kleiner dan ze is.

Daarop antwoordde Pelagius: dacht ge, dat ik aan Gods genade te kort doe? Mja, menschen: ik noem eigenlijk alles genade, ook de natuurlike, de scheppingsgaven. Ik reken alles tot genade; ik gebruik het mooie woord niet alleen als het gaat over de natuur, gelijk ze verlost moet worden, doch ook over de natuur, gelijk ze ge-instituëerd moet worden. Al wat tot de natuur behoort, dat rekent Pelagius tot genade, in den zin van gunst.

Daar staan we dan: existereen is gunst, genade, gratie. Algemeene genade. Commune gratie. Bij de Pelagianen.

Augustinus is er bepaald van geschrokken; hij vertelt, bij wijze van biecht, dat hij pas, toen hij dat aantrof in de lectuur, goed Pelagius is gaan verdenken. En later, men kan het uit den treure lezen, hebben theologen van allerlei slag, al was het alleen maar refereerderwijs, eraan herinnerd, dat Pelagius het woord „genade“ op deze manier niet eerlijk, niet onduidelijk, niet klaar gebruikte; en dat hij het voorzeker anders deed dan de „katholieke“ (orthodoxe) schrijvers. Vandaar dat men zich wel gedwongen voelde, op het woord „genade“ wat „zuiniger“ te worden.

Het mag wel verwonderen, dat dit bekende voorval niet sterker de geesten heeft toegesproken, toen men dr. A. Kuyper over zijn begrip van „gemeene gratie“ hoorde en las.

Toch zal het feit niet mogen vergeten worden. Want de wortelen der gemeene-gratie-leer liggen in de scheppingsleer. Als in de schepping het existereen (en co-existieren) geen „gunst“ (gratie) kan zijn, in zichzelf, dan is het continueeren van het (co)existereen, ook na den val, in zich zelf nog geen genade.

K. S.

Voortgang van de sociale revolutie

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

In onzen tijd (2)

der nemer blijft en de economische medezeggenschap der arbeiders beperkt blijft tot een recht om op de hoogte gehouden te worden“ (blz. 76). Met andere woorden: het gaat niet om medebeslissingsrecht, maar om een recht om op de hoogte gehouden te worden, de beslissing blijft bij den ondernemer. Van medezeggenschap, die medezeggenschap zou teekenen, wilde hij niet weten. Hij schreef dan ook: „Het is een levensvoorwaarde voor de onderneming, dat in haar gezag wordt uitgeoefend en dat de noodige beslissingen snelen met doortastendheid worden genomen. Dat is onmogelijk, wanneer de arbeiders of een vertegenwoordiging hunnerzijds in eenigerlei vorm een medebeslissingsrecht krijgen. De economische medezeggenschap in de onderneming moet dus bestaan in een recht om op de hoogte gesteld te worden van den gang van zaken in commercieel opzichten en een recht om te dien aanzien advies te geven“ (blz. 73 en 74).

De professor „ontveinsde zich niet“, dat het ook bij deze conceptie van de medezeggenschap in de onderneming „niet zoo gemakkelijk zal zijn de zaak op dit punt vlot te laten loopen“. Hij oordeelde, dat „de arbeiders een algemeen begrip moeten hebben van de mogelijkheden en moeilijkheden op economisch gebied. De ondernemer moet daartegenover kunnen rekenen op het bewaren van bedrijfsgeheimen“ (blz. 76). Wij vinden dat een schoonen wensch-droom en zouden den professor willen vragen, wat er gebeuren moet, wanneer die arbeiders, die deze rechten volgens hem nu eenmaal toegewezen moeten krijgen, dat schoone, algemeene begrip eens niet kunnen opbrengen, bepaald hinderlijk lastig worden voor de bedrijfsvoering (b.v. bij sterk links gerichte invloeden) en de zaken van de onderneming bespreken gaan met leder, die hun nieuwtjes maar hooren wil. Doch al laten wij dit theoretiseer van achter de schrijftafel op de studeerkamer voor wat het praktisch waard is, erkend moet

worden: hier is sprake van een vorm van medezeggenschap, die niet verder gaat dan overleg en waarbij de schrijver van een medezeggenschap, die medegezag en medebeslissingsrecht zou inhouden, niet wil weten, omdat hij erkent, dat daarmede een levensvoorwaarde van de onderneming is gemoed. Toen prof. de Gaay Fortman deze woorden geschreven had, dateerde hij ze als volgt, door zijn geschrift: „De arbeider in de nieuwe Samenleving” bij de inhoudsopgave van deze notitie te voorzien: „Dit geschrift werd afgesloten op 1 Maart 1947”. Men neme daarvan nota. Vervolgens kregen wij onder oogen zijn artikel in het dagblad „Trouw” van 6 Maart 1948, een jaar later dus. Daar in lezen wij een beschouwing, die ongeveer de in het voorgaande vermelde dekt. In het betreffende artikel over „Medezeggenschap, een eisch van rechtvaardigheid” schrijft de prof.: „In de onderneming ligt economisch de zaak anders. Daar moet de leiding snel kunnen beslissen, zonder dat haar handen gebonden zijn door de noodzaak voorafgaande goedkeuring te vragen aan colleges van aandeelhouders of arbeiders. De economische medezeggenschap der arbeiders in de onderneming — liefst zich voltrekkend door middel van den reeds genoemden ondernemingsraad — kan daarom niet meer omvatten dan een recht om op de hoogte te worden gesteld van den gang van zaken in commercieel opzicht en een recht om desgewenscht op technisch en economisch terrein adviezen te geven”. Tot zoover was er niet veel nieuws aan het reeds gezegde toegevoegd. Daarop volgde er evenwel een merkwaardig zinnetje, dat wij zullen spatieëren, evenals dit door ons geschiedde in de citaten uit het geschrift van den professor uit 1947. Deze zin luidde: „Bij de huidige, juridische structuur der onderneming is meer niet mogelijk. Er is echter, zeker voor de Christenen uit de Reformatie, alle aanleiding te overwegen, of die structuur geen wijziging behoeft. Op dit punt kan echter binnen het kader van dit artikel slechts met een aanduiding worden volstaan”.

Daarmede eindigde het artikel. Blijkbaar stond de professor nu niet langer op het standpunt, dat hier een levensvoorwaarde van de onderneming in het geding was, hij wilde wijziging van de structuur der onderneming, die de vervulling van verder gaande medezeggenschaps-eischen zou kunnen brengen, door de Christenen uit de Reformatie overwogen zien. Toen wij dit zinnetje lezen, dachten wij: afwachten, of wij van den professor nog eens iets naders zullen hooren in deze zaak; gerust waren wij over de ontwikkeling in zijn denken, die viel waar te nemen, blijkens deze woorden met hun vage aanduiding der zaak, allermint. Dat was dus in 1948. Waar de professor zelf met zijn overweging is uitgekomen, vernemen wij nu uit het Jubileumnummer van Evangelie en Maatschappij, het orgaan van het C.N.V. Dit jubileumnummer kwam uit bij het Veertigjarig bestaan van het C.N.V. en de redactie schreef in haar voorwoord over het in dit nummer opgenomen artikel van prof. de Gaay Fortman deze waardeerende erkenning: „Ook het artikel van Prof. de Gaay Fortman werkt er toe mede, van dit nummer een speciaal jubileumnummer te maken”. Zooals men weet, is prof. de Gaay Fortman directeur van de Kaderschool van het C.N.V. Dit artikel werd weer een jaar later geschreven dan het artikel in Trouw, daar het Jubileumnummer uitkwam in Juni 1949. Nu vernemen wij van den professor: „Het is thans echter de tijd, ook voor de verhoudingen in de ondernemingen, nieuwe rechtsvormen te scheppen”. In 1948 schreef hij, dat er aanleiding was voor de Christenen der Reformatie te overwegen of de structuur der ondernemingen geen wijziging behoeft. In 1949 poneert hij zomaar, dat het al tijd is, om voor die structuurwijzigingen nieuwe rechtsvormen te gaan creëren. Hij vervolgt dan: „Het ontwerp van wet op de ondernemingsraden zet op dien weg een eerste stap (het gespatieerde in deze, voorafgaande en volgende geciteerde woorden is door ons aangebracht, G.), door den ondernemer op te dragen, den ondernemingsraad in te lichten over den technischen en economischen gang van zaken in de onderneming en zoo den ondernemingsraad een, aanvankelijk bescheiden, recht van meespreken op economisch terrein te geven. Op den duur zal dit begin van economische medezeggenschap moeten uitgroeien tot een medebeslissingsrecht omtrent alle punten, die voor het bestaan en het voortbestaan van de onderneming van overwegende betekenis zijn”.

Volgens deze woorden betekent dus medezeggenschap bij den professor niet langer uitsluitend medeoverleg, het is uitgegroeid tot, zegt de professor, wij zeggen het is wezenlijk veranderd in, medebeslissingsrecht, dus medegezag in de onderneming. De knecht heeft eindelijk kans gezien, zich op den stoel van zijn baas te werken, althans „in hope”, doch volgens den professor „de jure”, waarvoor dan evenwel nog vooraf eerst de nieuwe rechtsvormen geschapen zullen moeten worden. Dan volgt er nog een zin, twijfelachtig naar zijn reële waarde, dat dit alles zal moeten gaan „natuurlijk met erkenning van

de noodzakelijkheid, om de leiding der onderneming in haar besluitvorming en het voeren van haar dagelijks beleid niet te belemmeren”. Wanneer evenwel die leiding van de onderneming, de ondernemer, zelf medeleiders en mede-beslissers in alle zaken, die voor het bestaan en voortbestaan van de onderneming van overwegende betekenis zijn, naast zich heeft gekregen, dank zij de nieuwe rechtsvormen, die geschapen zijn, dan heeft deze restrictie niet zoo heel veel te betekenen. Het heeft voor ons besef evenveel waarde als wanneer men tot den gehangene, wiens keel door den strop wordt dichtgeknepen, zou zeggen: ga rustig voort met door Uw neus adem te halen. De professor zou dan ook weer kunnen schrijven, dat hij „zich niet ontveinst, dat het niet zoo gemakkelijk zal zijn, de zaak op dit punt vlot te laten loopen”, en dat „de ondernemer moet kunnen rekenen op het bewaren van bedrijfsgeheimen”, het hek is nu van den dam, de nieuwe rechtsvormen met hun sancties zijn dan geschapen. Wij zeggen: eindelijk is dan de revolutionaire aap uit den mouw, en wij noteeren dat zulke ideeën volgens de Redactie van het Orgaan van het C.N.V. haar publicatie tot een speciale jubileumpublicatie maken.

P. GROEN.

De barmhartige Samaritaan

Voor Ds B. te H.

*Altijd zijn zij naast mij en hun wonden
staan groot en bloedend voor mijn oog,
ik heb hen duizendmalen al gevonden,
het was te laat toen ik mij overboog.*

*Ik heb de dooden met mijn angst verbonden,
het leed der levenden is hemelhoog —
ik vlucht de pijn van hun vertrokken monden
en vloek de hand, waarmee ik hen bedroog.*

*Ik ga steeds schuiver langs de straten,
omdat zij kreunend liggen, overal.
Hun roepen kerft en zal geen plek mij laten
waar ik niet bloed als zij, totdat ik val —
dan lig ik naast hen en niets zal mij baten,
voordat Uw Liefde mij verbinden zal.*

ANNE VAN RANDWIJK.

LITERATUUR EN KUNST

Een ongelijk drietal

G. Mulder: „Wacht U voor de hond”. Uitg. Bosch & Keuning, Baarn.
Nelly van Dijk-Has: „Als lichtende Sterren”.
G. Norman: „De heilige Schakel”. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

In de serie-boeken komt men dikwijls oude bekenden tegen onder de auteurs. Dat is meestal een goed teken. De uitgever heeft blijkbaar goede ervaringen met hem opgelopen; de critiek zal gunstig zijn uitgevallen of de abonnees hebben hun instemming betuigd. Dit laatste is het eenige, waardoor de lezers zelf misschien invloed kunnen uitoefenen op de keuze der auteurs voor de nieuwe jaarreeks.

Een heel goeden naam als volkschrijver heeft zich G. Mulder reeds lang verworven. Hij weet zijn lezers te boeken met zijn verhalen en romans van het boerenleven in Friesland. Men moet hem echter een beetje kennen, om hem heelemaal te waardeeren. In het Noorden zal dat gauwer gaan dan in het Zuiden en Westen van ons land. Mulder komt namelijk zoo nu en dan wel eens met de klompen aan de kamer binnen, hij houdt niet van deftig gedoe en veel zeggen, maar er weinig van meenen. Men moet hem nemen zoals hij is, maar maakt dan kennis met een rond-uit-kerel, een man met een warm hart en een innig geloofsleven.

Een schrijver leert men kennen uit zijn boeken. In elk der hoofdpersonen en soms zelfs in meerdere figuren uit een zelfde roman, zit een stuk van den auteur zelf. Geen wonder, dat bijna alle personen uit Mulder's boeken sterke persoonlijkheden zijn, niet bang voor een enigszins ongewoon optreden. Men heeft geen langen tijd nodig hen te leeren kennen met hun problemen. In korte zinnen schuift hij hen naar voren. Merkwaardig alleen, en breedsprakig aandoend, is zijn voorliefde voor den vraagzin. Spoedig heeft men evenwel door, dat deze rhetorische vragen den lezer onontkoombaar voor de problemen stellen, waarbij deze moet toegeven: ja, zoo is het toch eigenlijk. Dan gaat het verhaal verder, waarvan de schrijver den draad stevig in handen houdt. En dit is noodig ook, want anders zeggen ze nog meer dan ze nu al doen, ronduit hoe ze over verschillende kwesties denken. De moderne psychologie, die graag graaft in eigen binnenste en van elk zielkundig proces een ziektegeschiedenis maakt, kennen zij niet. Zij hebben alleen maar harde koppen, een ijzeren wil en een onverzettelijkheid, die liever de grootste ellende zich moedwillig op den hals haalt, dan ongelijk te bekenen.

In zijn laatsten roman geeft Mulder weer typen

van dit soort, zoowel mannen als vrouwen. Zijn gevoel voor humor weet hem te behoeden voor al te kritieke situaties. De jonge boerin en haar tegenstander zijn aan elkaar gewaagd, de bij-figuren verscherpen de tegenstellingen nog, maar toch buigen beiden zich, niet voor elkaar allereerst, maar voor Gods slaande hand. De oplossing is toch niet geforceerd, de gebeurtenissen zijn normaal; daarom accepteren zij ook ronduit, als zij Gods hand zien in hun leven. De oplossing van een goed christelijk boek.

•

Een oude bekende is ook Nelly van Dijk-Has. Zij weet blijkbaar een bepaald publiek te boeien, hoewel haar werk niet bijzonder sterk is. Haar gegeven is niet origineel, vroeger niet en nu ook weer niet, doch zij heeft een vlotte manier van vertellen. Haar personen zijn schematisch, goed of slecht, zoodat de lezer al dadelijk een zekere voorkeur krijgt. Aangezien het handelt over liefde, gunt men gaarne het meisje een goeden man en omgekeerd. En zoo komt het uit ook; daarover zij men gerust.

De stijl is wat opgeschroefd, niet heelemaal natuurlijk althans. De karakterteekening gaat niet diep, werkt nog al met schrille tegenstellingen, terwijl verschillende personen zich eigenlijk geen raad weten met hun rol in den roman. De N.S.B.-er zal bijvoorbeeld niet begrepen hebben, waarom hij nog verliefd heeft moeten worden op Loeki, bij wie hij immers geen schijn van kans kan hebben. Is het figuur dat hij slaat, alleen bedoeld als een kleine wraakneming, dan had hij evengoed niet ten tooneele behoeven te verschijnen. Met den hulpprediker aan het slot gaat het even slecht. Hij steekt slechts even zijn hoofd uit de duisternis van een achtergrond op, om als een arrogante dominee weer in den mist te verdwijnen.

Over blijven twee minnaars, van wie het van den aanvang duidelijk is, dat de „lapjeskoopman” het bij de predikantsdochter zal winnen van den sterk gepropteerde vliegenier. Het is de gave van de schrijfster hem tot het laatste hoofdstuk te laten wachten op het succes, waarop ieder rekende, behalve hij zelf. Ondertusschen heeft Loeki echter den tijd, voor het huwelijk te rijpen, want ze is aanvankelijk wel wat heel jong voor een verbintenis, met zooveel intriges omgeven. Een meisje van zestien jaar moet men maar liever de school rustig laten afloopen, inplaats van haar een heel buitengoed als premie voor een ongewenscht huwelijk voor te houden.

Wanneer zij eindelijk haar man krijgt, is er een oorlog noodig geweest, om het buiten te verwoesten, den opgedrongen minnaar te verminken en cynisch te maken en den lapjeskoopman tot een welgestelden manufacturier te maken.

Er gebeurt veel in dit boek en deze gebeurtenissen worden gezellig, zou ik haast zeggen, beschreven. De elkaar opvolgende intriges veroorzaken een zekere spanning, die de lezeressen weet vast te houden. Het milieu is vrij goed geteekend, het domineesgezin leeft voortreffelijk, maar toch mist men de noodzaak van het christelijke element. De oplossing heeft ook niets te maken met het geloof; alles komt vanzelf op zijn pootjes terecht. Hierin onderscheidt het boek zich niet van vele andere z.g. christelijke romans, waarin christelijk ongeveer het eenige synoniem is van beschaafd. De titel suggereert een dieperen zin dan het boek zelf geeft.

•

Onbekend, voor mij althans, is de derde schrijver. De stijl wijst heel sterk op die van een beginnende in het vak, het moeilijke ambacht van schrijvers. De uitgever heeft hem, dunkt me, geen dienst bewezen met de zoo keurige uitgave van zijn eersteling. Het lijkt nu, van buiten bezien, een mooi boek en dat is het niet. Een stamelend kind kan later wel een welsprekend geleerde worden — maar daarom gaat men niet bij voorbaat reeds de stuntelige jeugduitingen als wijsheid-in-den-dop aanprijzen.

Zoo gaat het ook met een penvoerder. Deze moet zijn vak leeren, heel wat pennevruchten in de kachel gooien of desnoods in portefeuille houden alvorens met een echt boek in het licht te verschijnen. Hij moet kritiek willen aanvaarden, om zelf-kritiek te leeren en daarmee moet de uitgever hem helpen.

Bij Norman is dat niet gebeurd. Hij heeft zelf, al ploeterend, getracht in zijn roman zijn stijl te beheerschen. Het is hem niet gelukt, al schrijft hij op het eind minder slecht, dan aan het begin. Ook zijn probleem is hij niet de baas geworden. Er zit een ernstig streven bij hem achter, dat waardeering verdient, maar het is hem niet gelukt een oplossing ervan te brengen, die bevredigt. Ieder vermoedt dadelijk reeds, dat die heilige schakel in den huwelijksband behoort en men heeft dan ook het recht de heiligheid daarvan te ervaren. Hier faalt de schrijver evenwel totaal in. Eigenlijk is zijn oplossing deze: in elk huwelijk komen moeilijkheden voor. Men moet daarom wel bedenken wat men doet, als men wil gaan trouwen. Heeft men echter eenmaal zijn keuze gedaan, dan moet men de gevolgen aanvaarden, ook al stellen die danig teleur. Niets rest slechts, dan te proberen ervan te maken, wat er van te maken is; beide partijen zullen moeten schipperen, wat geven en nemen, aangezien God het huwelijk onverbreekbaar wil zien.

Een christelijke oplossing is dit allermint en hoe-

wel di
alle d
voort
weet
van v
belijde
Het
van e
aan m

De
ze zijn
zelfs
de eer
dat o
zorgd
ook d
Gron.

Het
rucht
gaande
aanle
ontsto
Baarn
Dr J.
kwam
na aar
ken of
gevaar
Daarop
deput
Zuiden
brochu
Uitgav
welk
aan de
Deze
tenen
Zuiden
En
lange
werd
genera
geen a
is; sat
Deze
taten
Het v
is een

Doo
hier e
gestre
die va
wel di
beperk
Oude,
verder
talinge
Onde
raatje
de vra
matie
gower
pelijke

Gew
geduid
Daar
ren. A
klaar
omvat
was d
f 1000
schrijft
teerd
Oudhei
deze sc
studie
heid to
dat we
Dan
die „w
modern
lunder.
En s
gaan, v
welk v
sponne
tijd toc
toe de
zoo lan
Dan be
ken va
waar v